

LBRIS

We know
books

BIBLIOTECA

Studii | 3

PAISIANĂ

Valentina Pelin

**OBȘTEA PAISIANĂ
DIN VATRA NEMȚEANĂ
PÂNĂ ÎN 1859**

Documente și materiale

Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Andrei și Valentina Eșanu

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Doxologia
Iași, 2022

CUPRINS

Cuvânt înainte (<i>Andrei și Valentina Eșanu</i>)	9
---	---

Partea I

**Epoca postpaisiană la mănăstirile Neamț și Secu
(evenimente și activități monahale)**

1. Mărturii documentare despre stareții mănăstirilor Neamț și Secu care au urmat după precuviosul stareț Paisie, între anii 1794 și 1859, adunate de duhovnicul Andronic	19
a) Istorie în scurt pentru Sfânta Monastire Neamțul <i>[Istoria Sfintelor monastiri Neamțul și Secul, adunată în scurt în anul 1857, martie în 20 zile]</i>	19
b) Stareții mănăstirilor Neamț și Secu (1794-1862) <i>[Istoria mănăstirilor Neamț și Secu scrisă de duhovnicul Andronic în anii 1875-1877]</i>	26
b.1.) Evenimente și mărturii documentare din <i>Istoria mănăstirilor Neamțul și Secul</i> . Cartea a șasea	26
b.2.) Istorie pentru sfintele monastiri Neamțul și Secul, care se află în Prințipatul Moldaviei și pentru toate lucrările formale a începerii zguduirii lor spre sfârâmăre. Cartea a șaptea	84
b.3.) Înainte cuvântare către cititor la această sfântă istorie a monastirii (<i>Istoria mănăstirilor Neamț și Secu, Prefețele cărților I, VI și VII</i>)	238
b.4.) Înainte cuvântare către cetitori la această sfântă istorie a monastirii. Cartea a opta	241
2. Cuvinte și scrisori duhovnicești (1795-1853)	247

3. Prefețe de cărți tipărite după traduceri realizate în școala paisiană (1805-1819)	290
4. Regulamente exarhicești și arhiercești și acte domnești (1809-1859)	307
5. Anaforaua Mitropolitului Sofronie Miclescu către domnitorul Alexandru Ioan Cuza pentru secularizarea averilor mănăstirești (10 septembrie 1859)	375

Partea a II-a

Evoluția personalului obștii nemțene (1796-1859)

Introducere (<i>Valentina Pelin</i>)	389
Obștea nemțeană după materiale statistice (epoca paisiană și postpaisiană)	403
I. [<i>Pomelnicul obștii starețului Paisie de la Neamț din 1796</i>]	403
Ia. [<i>Pomelnicul părinților răposați la 1796</i>]	420
II. <i>Condica părinților și fraților începători de la mănăstirile Neamț și Secu cu schiturile lor din 1837</i>	423
III. <i>Condica pentru toți monahii și frații noi începători din sfintele mănăstiri Neamțul și Secul la 1859</i>	450
III a. <i>Condica fraților începători de la Neamț la 1859</i>	604
Postfața duhovnicului Andronic de la Neamț	608

Indici la Partea a II-a:

1. Indice alfabetic la <i>Pomelnicul</i> din 1796	615
2. Indice alfabetic la <i>Pomelnicul</i> din 1796 Ia	622
3. Indice alfabetic la <i>Condica</i> din 1837	623
4. Indice alfabetic la <i>Condica</i> din 1859	633
5. Indice de ierarhie monahală la <i>Condica</i> din 1859	648

6. Indice de vârstă al viețuitorilor la 1859	650
7. Indice geografic	654
8. Indice de nume general	663

Anexă

Obștea de maice de la schitul Varatic la 1811. Recensământ și documente ...	742
---	-----

1.

**MĂRTURII DOCUMENTARE DESPRE STAREȚII
MĂNĂSTIRILOR NEAMȚ ȘI SECU, CARE AU
URMAT DUPĂ PREACUVIOSUL STAREȚ PAISIE,
ÎNTRE ANII 1794 ȘI 1859, ADUNATE DE
DUHOVNICUL ANDRONIC**

**a) ISTORIE ÎN SCURT PENTRU
SFÂNTA MONASTIRE NEAMȚUL**

*[Istoria Sfintelor monastiri Neamțul și Secul, adunată în scurt
în anul 1857, martie în 20 zile (fragment, filele 1, 7-9^v)]*

De vreme ce nu au voit Bunul și mult Milostivul înduratul Domnul Dumnezeu cel Sfânt a să zidi și a să chivernisi sfintele dumnezeieștile lăcașuri cu alt mijloc, fără numai cu dăruirile și afierosirile pravoslavnicilor creștini și, fiindcă cei ce săvârșesc bunătățile cele de suflet folositoare și plăcute lui Dumnezeu nu numai în viața aceasta să laudă, ci și după a lor mutare de aici sufletele lor să învrednicesc a se odihni în lăcașurile dreptilor, pentru aceea noi aicea arătăm că și această sfântă monastire nu prin alt chip, ci numai prin ajutorul lui Dumnezeu, cu mila bine cinstitorilor patrioți și altor feliuri de fețe făcătoare de bine s-au întemeiat și de fieștecare, de la cel întâiu ctitor până în zilele noastre, după vreme, i s-au întărit drepturile ei, precum dau dovadă documentele, care după atâtea nenorociri și răscoale ce au fost în țara aceasta, încă se păstrează aici în monastire, din care și noi, lămurindu-ne încă și din tradiții vechi, facem istorisirea întru acest chip [...].

[...] În vremea egumeniei acestuia [a ieromonahului Eftimie Cananău] s-a dat de către bine credinciosul domn Grigorie Ghica și de către tot sfatul măriei sale sfânta monastire a Secului, cu moșii și cu tot venitul ei, pe seama preacuviosului părintelui nostru starețului Paisie, carele era venit din Sfântul Munte al Athonului și se afla stareț al monastirii Dragomirna până acum, ca să rămână în veci a soborului

sfinției sale această monastire, unde s-a așezat preacuviosul în anul 1775, octombrie 14, împreună cu cei trei sute cincizeci de frați, ucenici ai sfinției sale, pe care îi avea din Sfântul Munte și din monastirea Dragomirna. Și a petrecut acolo până în anul 1779, august în 14, atunci când, prin voia lui Dumnezeu, i s-a dat și sfânta monastire a Neamțului de către bine credinciosul domn Constantin Moruz și de către sfatul măriei sale, și de către Preasfințitul mitropolit. Și așa a început preacuviosul a ocârmui, după darul cel dat lui de la Dumnezeu, cu dragoste și cu blândețe amândouă mănăstirile, ca un părinte iubitoriu de fii.

Însă s-a socotit de cuviință a se pune și aceasta aici. Fiindcă părintele nostru starețul Paisie, când a venit din monastirea Dragomirna, a găsit aproape de monastirea Secului, lângă Săscuța, satul Fagii, așijderea și când a venit din monastirea Secului în monastirea Neamțului, a găsit sat lângă monastire, pentru aceea sfinția sa, ca un mai înainte văzător ce era, a cunoscut că nu este cu puțință spre a se întemeia tagma monahicească întru aceste monastiri, având megiași pe mireni și femei, și copii, după cum se vede și până astăzi, ce întemeiere este pe la alte monastiri călugărești ce sunt prin sate mirenești. Și a pus toată silința de a mutat satul Fagii de lângă monastirea Secului lângă satul Vânătorii, așijderea și satul de lângă monastirea Neamțului l-a mutat la Timișești, pentru care se adeverește din porunca bine credinciosului domn Constantin Moruz, cea din anul 1780, ianuarie 19, în care se hotărăște ca numaidecât să se mute lăcuiitorii de aicea la Timișești, care s-au și mutat, precum se dovedește aceasta din mărturia lor și chizășia ce au dat-o monastirii la 1780, martie 2. Și așa, pentru această înțeleaptă economie a bunului păstor, se păzește și până acum soboarele întemeiate prin mult număr de frați adunați întru numele Domnului în aceste două monastiri și încă se va păzi, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin mijlocirile Preacuratei Stăpânei noastre Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Maria. Și prin mila și sprijinirea iubiților patrioți, cărora le este de mare laudă pentru această Sfântă Lavră, că se păzesc până acum întreagă, precum au întemeiat-o fericiții ctitori.

Deci la 1790 s-a făcut Preacuviosul părintele nostru starețul Paisie arhimandrit de preasfințitul mitropolit Chir Amvrosie și petrecându-și cealaltă rămășiță a vieții sale întru mari fapte bune, s-a mutat către Domnul în anul 1794, noiembrie 15, miercuri, la al unsprezecelea ceas din zi, viețuind de la nașterea sa 72 de ani.

Deci [după] mutarea către Domnul a Preacuviosului părintelui nostru starețului Paisie, cu unirea a tot soborul s-a ales și s-a pus stareț părintele **Sofronie**, care cu blagoslovenia preasfințitului mitropolit Iacov s-a făcut și arhimandrit de iubitorul de Dumnezeu episcopul Hușului Veniamin Costache, cel ce pe urmă a fost mitropolit multă vreme, care rânduială și până astăzi se păzește cu nestrămutare pentru toți stareții. Și acest stareț a fost foarte smerit și milostiv, însă la al șaselea

an al stăreției sale, din pricina bătrâneților slăbindu-i vederile și cunoscând el că se face sminteală soborului orbiciunea lui, au dat paretis de stăreție. Iar soborul a ales pe părintele **Doroteiu** stareț, care era mare și iscusit dascăl. Deci ocârmuind soborul doi ani și șase luni, s-a paretisit. Și în locul lui a pus soborul iarăși pe părintele **Sofronie** stareț, care, întru aceste două rânduri purtând cârma stăreției nouă ani, s-a mutat către Domnul în anul 1805, mai 3. Și în locul lui a ales soborul și a pus stareț pe părintele **Dositeiu**, care era om smerit, tare blând și mult sporit întru faptele cele bune. Deci, purtând cârma stăreției doi ani și opt luni, a dat paretis, voind să se liniștească. Și în locul lui a ales soborul și a pus stareț pe părintele **Ioan**.

Deci în vremea stăreției acestuia preasfințitul mitropolit Chir Veniamin Costache se afla paretisit de la scaun întru această monastire. Și tare mult era iubit de starețul și de sobor pentru smerenia și dragostea lui cea mare. Și toată cinstea îi da pentru ca să-l mângâie, și toate îi făcea după voia preasfinției sale. Și în vremea petrecerii sale aici, a făcut, cu a sa cheltuială, chilii cu două rânduri și paraclisul Adormirii Maicii Domnului, care chilii se numesc acum „Stăreția veche”. Iar când a mers iarăși la scaunul țării, preasfințitul mitropolit Veniamin a luat cu sine și vreo câțiva părinți din acest sobor pentru slujbele Sfintei Mitropolii. Și după ducerea preasfințitului mitropolit la scaun, netrecând multă vreme, s-a mutat din această viață părintele Ioan starețul, la 1812, decembrie 20, purtând cârma stăreției cinci ani. Iar în locul lui soborul a ales și a pus stareț pe părintele **Silvestru**, care era om foarte cuvios.

Deci în vremea stăreției sale, făcând schitul Urgoestii, ce este pe moșia Negomireștii, în ținutul Tutuvii, spătăreasa Safta, fiica lui Ioan Bogdan, l-a închinat Sfintei Monastiri Neamțului în anul 1816 și în diata sa pune înfricoșate blestemuri asupra oricui i-ar strica hotărârea ei.

Și purtând părintele Silvestru cârma stăreției până la 1818, martie 26, s-a mutat dintru această viață trecătoare, iar în locul lui s-a ales de către tot soborul și s-a pus stareț părintele **Ilarie**, care era om foarte procopsit în cele duhovnicești și în cele politicești.

Acesta s-a silit și a făcut chilii de piatră cu două rânduri înlăuntru monastirii. Însă în vremea stăreției sale s-a întâmplat mare tulburare întru această țară din pricina volintirilor, care aveau război cu turcii și care nimic alta nu au isprăvit, ci, pe lângă necazul locuitorilor țării, au adus supărare și monastirilor călugărești, în care vreme s-au prefăcut cu totul în cenușă și Sfânta Monastirea Secului, unde au ars mulțime de odoare ctitorești și documente a[le] monastirilor și ale patrioților, iar în Monastirea Neamțului ținea părintele starețul Ilarie mulțime de turci zeloage, cărora le plătea pe toată ziua leafă îndestulată. Și atâta era de viteaz părintele Ilarie întru toate scârbele și întâmplările ce îi veneau, întrucât și singuri turcii se mirau

de înțelepciunea și bărbăția lui. Pentru că întru această vreme fugise și mitropolitul, și boierii mai toți din țară și rămăsese numai preasfințitul Meletie episcopul Hușului (cel ce în urmă a fost mitropolit), care împlinea și toate trebile Mitropoliei țării în acea vreme.

Deci, cu ajutorul lui Dumnezeu, liniștindu-se țara și punându-se domn bine credinciosul Ioan Sandu Sturza voievod, s-a silit părintele Ilarie și a isprăvit zidurile ce le-a început și a înălțat clopotnița, după cum se vede astăzi, făcând împreună și Paraclisul, întru care se prăznuiește Buna Vestire a Preasfintei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Mariei. Și în sfârșit, a împlinit împrejur înlăuntrul monastirii chilii cu două rânduri, după forma celor ce sunt făcute mai înainte de preasfințitul mitropolit Veniamin în anul 1809. Apoi s-a apucat și de monastirea Secului, ca să o înnoiască, hotărând a face chilii de piatră, iar nu de lemn, după cum se făcuse întâiu, și tot după planul celor din monastirea Neamțului, cu două rânduri. Însă nu au putut-o isprăvi, pentru că din multele supărări ce i se întâmplase, se îmbolnăvisese foarte tare la stomah. Și după multe scârbe și dureri ce a pățimit în vremea acelei răzmeriți, a trecut la viața cea fără durere și nesfârșită în anul 1823, noiembrie 23, iar în locul lui s-a ales de către tot soborul și s-a pus stareț părintele **Dometian**.

Acesta era foarte ascuțit la minte și vrednic de a stăpâni, arătându-se foarte cu milostivire către tot soborul și silindu-se a fi întru toate îndestulare în monastire. Și încă s-a silit de a făcut și Monastirea Secului mai întocmai cu a Neamțului. Și la 1826 a zidit biserica Sfântului Marelui Mucenic Gheorghie pe locul unde a fost întâiu zidită biserica Înălțării, despre care am arătat mai pe larg la locul cuviincios, și a zugrăvit peste tot biserica mare, făcându-i și catapeteasmă nouă și acoperind-o. Și în scurt să zic, multe lucruri bune a făcut acest stareț pentru monastire și pentru sobor, și după multe ostenele, după sânguința sa, a mers să-și ia răsplătire de la Domnul, în anul 1834, octombrie 4, la 9 ceasuri din noapte. Și în locul lui s-a ales de către tot soborul și s-a pus stareț părintele **Neonil**, care era rudenie cu starețul Ilarie și care întru toate supărările ce pătimea starețul în vremea turcilor nu se putea a nu pătimi și părintele Neonil împreună.

Deci în vremea stăreției sale iarăși nu a putut scăpa de supărări pentru că la 1835, ianuarie 11, dintr-o întâmplare neprevăzută a ars toată Monastirea Secului și așa mari supărări i s-au pricinuit. Și se silea ziua și noaptea ca s-o întemeieze la loc, însă, negătind-o bine, a fost silit din oarecare împrejurări întru același an de a făcut paretes de stăreție la 12 noiembrie. Și în locul lui s-a ales de către tot soborul și s-a pus stareț părintele **Mardarie**, care era om foarte sporit în cele duhovnicești, iar cele politicești nici își punea mintea a le ști. Și pentru aceea s-a rânduit, cu învoirea preasfințitului mitropolit, ca să se facă Decasterie în monastire, spre a pune acei

decasterioți la cale toate trebile monastirii înlăuntru și pe afară, însă nimic nu erau învoiți a hotărî fără știrea starețului. Și așa, întru acest chip, a purtat cărma stăreției părintele Mardarie de la 1835, noiembrie 12, până la 1838, aprilie 10, când, atunci, dând paret, s-a pus iarăși **Neonil** stareț. Însă acum mai multe supărări a pățimit din pricina acelor decasterioți, care nicidecum nu vroiau a-i da ascultare, și așa, după multe clevetiri [ale] lor, a fost scos din stăreție și surghiunit la monastirea Slatina, în anul 1840, decembrie 27. Iar în locul lui s-a pus stareț iarăși părintele **Mardarie**, care mai purtând cărma stăreției până la luna lui mai, în 15, a acestuiași an, s-a mutat către Domnul. Și în locul lui s-a ales de către tot soborul și s-a pus stareț de însuși preasfințitul mitropolit Veniamin părintele **Venedict**, care și mai înainte de a fi stareț a făcut multe lucruri bune întru amândouă monastirile acestea și a întemeiat sfântul schit Sihla, făcând acolo biserica Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul și chilii pentru șederea părinților.

Iar după ce s-a pus stareț, îndată a trimis de au adus pe părintele starețul Neonil de la Vorona, unde se mutase de la monastirea Slatina, și pe toți câți se aflau surghiuniți pe aiurea din clevetirile acelei decasterii, care dicasterie s-a desființat prin hrisovul și așezământul cel dat monastirii de către bine credinciosul domn Mihail Grigoriu Sturza voievod în anul 1843, mai 4, nr. 175, după rugămintea soborului. Și îndată după acest hrisov părintele Venedict a dat paret de stăreție, iar în locul lui s-a ales cu toată bucuria și dragostea de către tot soborul și s-a pus stareț iarăși părintele **Neonil**, la 1843, iunie 19.

Deci cum a intrat stareț a treia oară, s-a silit și a gătit bolnița ce era începută de la vale de odaia monastirii. Însă nici acum nu a scăpat de supărări, pentru că la 1844, martie 30, iarăși a ars Monastirea Secului. Și nu s-a putut afla din ce pricină, decât aceasta este știut că mult a cheltuit până ce a văzut-o în starea în care se află astăzi. Apoi s-a apucat și a făcut altă bolniță, mai aproape, din dos de monastire, și mutând bătrânii acolo, a prefăcut-o în tipografie, făcând și o mașină pentru tipărit cărți, care face mult folos.

Iar în 1847 s-a stărnit holeră în țara aceasta și primprejur, foarte cumplită, care a urmat până în anul 1848. Și în vremea aceasta boierii din Iași și de pe la alte orașe fugeau pe unde puteau, iar cei mai mulți, împreună cu familiile și cu copiii lor, au venit la Monastirea Neamțului și la a Secului, și la schitul Vovidenia și la Pocrov. Și pe toți i-a întâmpinat monastirea cu a sa cheltuială întru toate, necruțând nimic, numai să-i împace, iar Maica Domnului făcea minuni, căci unii veneau loviți de holeră, iar aici, sub Acoperământul Maicii lui Dumnezeu, orișicare a scăpat. În câtă vreme au șezut până s-a răcorit holera, nici unul nu a murit de această boală.

Între acestea, întâmplându-se o revoluție în părțile Ungariei și aflându-se venite pentru pază în țările acestea oști rossienești, ghegeneralul adiutantu Alexandru Nicolae

Liders a cercetat acest sfânt dumnezeiesc lăcaș în anul 1849, decembrie 9, căruia făcându-i-se cuviincioasă întâmpinare de către monastire, pe urmă, după ducerea sa, i-a rămas nemuritoare pomenire ca unui om împărătesc. Căci prin mijlocirea sa, s-a milostivit marele împărat al Rusiei, Nicolae, și a hărăzit din cabinetul măriei sale acestor monastiri, drept semn de înalta bună voință a sa către clirosul Bisericii Moldaviei, patru lăzi cu veșminte bisericești: două pentru monastirea Neamțului și două pentru Monastirea Secului, care s-au trimis aici de către d[omnul] ministru trebilor din afară.

Apoi, la 1849, mazilindu-se Înălțimea Sa, Mihail Sturza, s-a pus domn Țării Moldaviei Grigore Alexandru Ghica voievod, care cu milostivire, precum și ceilalți domni, căutând spre aceste sfinte dumnezeiești lăcașuri, le-a hărăzit un hrisov în anul 1850, mai 27, cu nr. 659, foarte întăritor celui din 1843, mai 4, nr. 175, în care, între altele, la sfârșit hotărăște așa: „Deci așa precum hrisovul acesta a fost și este până astăzi pentru aceste Dumnezeiești Lavre un îndemn de bună rânduială și de propășire în cele duhovnicești și materiale, o piatră de multă mântuire la timp de vifore grele, și precum în el se vede sprijinul viitorului acestor monastiri, ca unul ce păstrează dreptățile ctitorești și înțeleptele rânduieli ale fericitului stareț Paisie, domnia noastră, pe aceste temeieri, și în privirea în scris cererii ce ne-a făcut preacuviosul arhimandrit Neonil starețul Sfințelor Monastiri Neamțul și Secul, dimpreună cu întreg soborul, prin hrisovul de față, întărim toate cele cuprinse în hrisovul antecesorului nostru domn Mihail Grigoriu Sturza voievod din 1843, mai în 4, spre păstrare[a] neatârnării și a bunei rânduieli în aceste Dumnezeiești Lavre”. Și urmează întăririle după rânduială.

Apoi s-a silit părintele starețul și a zidit spitalul, împreună cu biserica Sfântului Marelui Mucenic Dimitrie în Târgul Neamțului. Și pentru ca să fie monastirea sigură în viitor a nu mai face altă shoală [școală], a zidit spre folosul tinerimilor lăcuitoarești aproape de spital o shoală, pentru care a cerut de a întărit-o cu hrisov bine credinciosul domn Grigore Ghica în anul 1853, august 22, nr. 75.

Acestea și altele multe îmbunătățiri făcând părintele Neonil, s-a mutat din această viață la 1853, octombrie 16. Iar în locul sfinției sale s-a ales de către tot soborul și s-a pus stareț părintele **Natanail**.

Acesta mai înainte de a se pune stareț a făcut prin sânghința sa multe lucruri bune în monastire, iar acum, fiind stareț și țara nefiind în liniște din pricina oștirilor ce se aflau în ea, nu a putut face ceva însemnat fără numai că cu multă cheltuială a monastirii a adus din Rossia o Evanghelie ferecată frumos și un sfânt potir cu tot tacâmul lui, iarăși frumos lucrat, și a făcut strana această nouă pentru sfânta icoană cea făcătoare de minuni a Maicii Domnului și alte lucruri mai mici, iar la 1855, februarie 24, paretindu-se de stăreție din porunca Ocârmuirii.

Cele ce s-au lucrat de atunci și până la 1856, iulie 10, pentru aceste sfinte monastiri, noi, ca cele ce nicicum nu au privit spre întărirea și folosul soborului și ca cele ce bine sunt cunoscute de înalta Ocârmuire Politicească și Bisericească, am socotit de prisos să se mai istorisească aici.

Însă deși certând ne-a certat Domnul, dar morții nu ne-a dat, pentru că, prin mila și înțeleapta punere la cale a înaltului Guvern și a preasfințitului Mitropolit, împreună și a iubitorilor de Dumnezeu arhieriei ai țării, care pururea se silesc pentru binele și întemeierea iubitei patrii, s-a trimis aici, la fața locului, o înaltă comisie politicească și bisericească, în care foarte cu mare luare aminte și cu frica lui Dumnezeu lucrând cinstitele fețe, care au fost rânduite, și cunoscându-se nevinovăția soborului, s-a hotărât de către înaltul Guvern și de către preasfințitul Mitropolit, ca însuși soborul să-și aleagă povățuitor, după așezământul monastirii. Și așa, sobornicește s-a ales și s-a pus stareț părintele **Gherasim**, la 1856, septembrie 1.

Deci acesta, fiindcă din tinerețe și până acum a fost pururea în ascultările obștii, având pe seama sa cele mai de căpetenie slujbe și cunoscând bine în ce stare i s-au încredințat aceste sfinte monastiri, care departe se află de starea lor cea mai dinainte. Între altele, multe păgubiri ce au pătimit monastirile acestea, au văzut că sunt foarte împovărate și prin două hrisoave domnești, unul din anul 1855, sub nr. 3016 (sau 3061) și altul din anul 1856, sub nr. 1274, care era pentru shoala din monastire și pentru internatul din Târgul Neamțului. Și privind și la hotărârile fericitorilor ctitori, înzestrătorii acestor monastiri, care numai pomeniri și rugăciuni pentru dânșii și pentru toți pravoslavnicii creștini poruncesc să se facă neîncetat, fără a mai zice că iartă pe călugări de acele hotărâri, foarte s-au îngrozit de această mare sarcină ce i s-a pus, căci din pricina neajungerii banilor, nici pomenirile fericitorilor ctitori nu se pot săvârși cu toată îndestularea, precum cer ei, nici ținerea bisericilor și a soborului nu poate să ajungă deplin spre lauda lui Dumnezeu din pricina lipsei celor de nevoie. Toate acestea și cele asemenea luându-le în băgare de seamă, cu multă smerenie și cu lacrimi împreună cu tot soborul, a rugat pe preasfințitul Mitropolit și pe înaltul Guvern de s-au milostivit asupra acestor monastiri și, prin hrisovul din anul 1856, noiembrie 29, sub nr. 34, au hotărât să rămână în totul nelucrătoare acele două hrisoave arătate mai sus, regularisind lămurit prin acesta cum să se urmeze.

b) STAREȚII MĂNĂȘTIRILOR NEAMȚ ȘI SECU ÎN ANII (1794-1862)

[Istoria mănăștirilor Neamț și Secu scrisă de
duhovnicul Andronic în anii 1875-1877]

b.1) Evenimente și mărturii documentare din

Istoria mănăștirilor Neamțul și Secul. Cartea a șasea

Istorie pentru toți precucioșii părinții noștri ieroschimonahi și stareți care au ocârmuit pe frații soborului din Sfintele Monastiri Neamțul și Secul după mutarea către Domnul a Preafericitului părintelui nostru starețului Paisie Velicikovskie și pentru toată averea cea hărăzită soborului acestuia a obștejitei sale, și pentru cea înmulțită prin sânguința acestor precucioși părinți arhimandriți și stareți și prin cei adevărați fii duhovnicești ai acestor sfinte și dumnezeiești lăcașuri

Prefață la cartea a șasea

Așa mi se pare mie, dacă adevărată este socotința mea, de care nicidecum nu mă îndoiesc, că la noi, în sfânta pravoslavnică țară a Moldovlahiei, nu este nici un târg și nici măcar un mic sat de unde să nu fi fost într-o aceste sfinte monastiri Neamțul și Secul un om sau doi, sau și mai mulți rugători către Dumnezeu. Și iarăși cred că nu se poate ca nicidecum să nu fi auzit cineva din acest Prințipat despre numele lor ceva cât de puțin.

Nu-i este iertat dar nimănui ca să tacă pe acelea ce într-o toată curgerea vieții sale Domnul Dumnezeu, prin judecățile Sale cele necuprinse de mintea omenească, i le-a făcut cunoscute în orișice stare s-a aflat și în orice chip și în orice fel de loc.

Deci și eu, mult păcătosul, m-am aflat din mica copilărie sub umbra acestor sfinte monastiri și prin ascultările lor, adică la mitocul Oncea, la Buzăți, la legătoria de cărți, la chelăria de vin și la tălpălărie, bucătariu și la prescurărie, și ucenic pe la bătrânii Nichifor și Serafim, și Narcis și pe aiurea, după obiceiul monastiresc. Însărcinările mele cele mai însemnate în aceste locuri erau acestea: adică a mătura pe la toate chiliile, a spăla strachinile, cuțitele, furculițele, lingurile și altele, a face bucate, a mulge vacile și a griji tot fruptul lor, a bate singur popușoi de cei răi și care nu erau bine copti, a hrăni păsările ce se aflau la mitoc, a aduna ouăle și a pune cloști, a griji de puii lor, a duce bucate cu traista în cap și cu oalele în mâini, legate cu ață la gură, pentru părinții monahi și pentru frații care se aflau în ascultări la arii, la plugari,

la prășit, la secere, la cosit fânul și la altele, și să citească și pravila în mitoc în fiecare zi pentru toți, obștește, după predaniile Preafericitului părintelui nostru starețului Paisie.

Relele pătimiri și neajungerile ce le sufeream prin acele locuri îi sunt bine știute Văzătorului a toate și unele încă și tuturor celor ce se aflau în monastire întru acele vremi. Însă, pe când eram la mitocul Oncea și băteam popușoi de cei proști în chiuă pentru găini, noaptea, în mijlocul bucătăriei argaților, în vreme de iarnă, atunci unii dintre dâșii dormeau, fiind trudiți din multele osteneli, iar alții, până ce adormeau sau după ce se trezeau, vorbeau unii cu alții între dâșii, fiecare ceea ce vroia. Și eu, ca unul ce stam acolo în mijloc, vrând și nevrând, eram nevoit să ascult, fiindcă aceasta, a bate popușoi acolo, o făceam cu economie din pricina că ziua nu aveam vreme și pentru noapte, aiurea, ar fi trebuit lumânare, iar așa, acolo, se făcea foc pentru a le face mâncare argaților și prin acest fel de lumină puteam și eu a isprăvi acel fel de ascultare acolo.

Deci, între alte vorbe, spuneau ei și aceasta cum că din vremea cea mai dintâiu a primăverii, de prin cele mai îndepărtate locuri ale acestei țări, încep a se pregăti oamenii cei din norodul ce se numește prost ca să meargă la Monastirea Neamțului pentru praznic, la Ispas¹¹. Și încep a spune fiecare pe la prietenii lor, ca și aceia, dacă nu vor putea merge înșiși, apoi să dea spre ajutor călătorilor bani pentru această sfântă călătorie (ca aceia să-i dea cu pomelnic la monastire și să se cânte pentru ei acatiste, paraclise, sfințiri de apă și să li se citească psaltiri, și să le pună și lumânări de ceară pe la sfintele icoane, și să le cumpere icoane, cărți, cruci și altele). Și ca în scurt să zic, spuneau că bine cinstitorii noștri creștini iau la acel drum și pe cea mai de pe urmă para a lor. Și când au să se pornească, se duc mai întâiu în biserica lăcuinței lor și se roagă, după cât pot, ca să-i păzească Preacurata Maica lui Dumnezeu cu pace și cu sănătate, și să le acopere și casele lor de tot răul. Și încă roagă și preotul ca să le citească rugăciunea cea de călătorie și să-i stropească cu agheasmă, și să-i blagoslovească cu preacinstita cruce spre a cea lungă călătorie. Se iartă încă și se sărută cu rudeniile și cu prietenii și cu megieșii, care îi și petrec cu lacrimi mai până ce ies din sat. Iar după ce ies din satul lăcuinței lor, închinătorii aceștia se mai întorc încă o dată cu fața spre dânsul și se închină, și se roagă spre sfânta biserică de acolo, și se iartă iarăși cu cei ce i-au petrecut. Și așa, pornind în lunga călătorie, se mai întâlnesc și cu alții, tot cu asemenea dorință împreună călători, de prin alte margini ale țării, care ca cu niște aripi fiind înaripați de dragoste dumnezeiască, aleargă care mai de

¹¹ Nota duhovnicului Andronic: „Să se știe că în Moldova oamenii de rând pentru praznicul Înălțării Domnului nicidecum nu înțeleg de le vei spune în alt fel decât fără numai de vei zice: la Ispas” (f. 2).

care mai în grabă spre monastire. Aceste spuneri de la niște asemenea oameni, care se socoteau proști, și pe altele asemenea, eu, ca unul ce eram încă copil pe atunci, le ascundeam pe toate în inima mea.

Osebit, după toate acestea, apoi în urmă, prin negrăita milostivire dumnezeiască, fiind eu învrednicit a primi sfântul și îngerescul chip al monahilor și treapta de ierodiacon și preot, și între alte ascultări, aflându-mă tipicar soborniceștii biserici a sfintei monastiri Secului și ecleziarh mare sfintei monastiri Neamțului, le-am văzut pe acestea toate zise mai sus de multe ori cu înșiși ochii mei. Ajungând la monastire pravoslavnicii închinători, îndată își lasă serăceștile traiste deoparte și merg degrabă de se închină, mai întâi în sfânta poartă a monastirii și de acolo în soborniceasca biserică și la sfânta și făcătoarea de minuni icoană cea mare a Preasfintei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Mariei, pentru care le este și țelul călătoriei lor cel mai de căpetenie. Și apoi să și pregătesc spre a se mărturisi și a se împărtăși cu preasfintele și de viață făcătoarele ale lui Hristos taine. Ei aici, chiar din poarta ogrăzii monastirii și până prin cele mai mici biserici, întâmpină tot locuri de închinare, adică preacinstite cruci, sfinte aere, părțile din sfinte moaște ale plăcuților lui Dumnezeu și altele, care toate, numai prin vedere, singure îi cheamă pe ei spre închinare și metanii până la pământ și rugăciuni, spre a-și scrie pomelnice, pentru a li se cânta acatiste, paraclise, sfințiri de apă, sfântul maslu și altele. Și când merg, au fiecare pregătite din vreme în mâinile lor lumânări de ceară, pe care le pun aprinse la fiecare loc cu bună cucernicie, închinându-se cu lacrimi și sărutând, cu rugăciunea în minte și în gură: „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-mă pe mine, păcătosul”, sau altă rugăciune, unde stă totdeauna și câte un monah, rânduiește de către starețul, spre a păzi ca să nu se facă vreo primejdie din pricina lumânărilor aprinse.

Netrecând multă vreme după ajungerea lor la monastire și sosind și ziua sfântului dumnezeiescului și marelui praznic al Înălțării Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, se săvârșește toată rânduiala praznicului, după obiceiul ce din vremile vechi se păzește la această sfântă monastire. Între altele, mai este și acest obicei, adică prin locul pe unde are a fi purtată sfânta și făcătoarea de minuni icoană cea mare a Preacuratei Maicii lui Dumnezeu cu litania cea frumoasă din soborniceasca biserică până la havuz, unde se săvârșește sfințirea apei, în dreptul sfintei porți celei mari negreșit să se pună în fiecare an, de-o parte și de alta, copăcei de brad, înfipti atunci vremelnicește. Și după săvârșirea sfințirii apei, și după ce se înapoiază soborul de la țitatul havuz în soborniceasca biserică, îndată închinătorii cu o nepovestită bucurie duhovnicească cuprinși fiind, încep a rupe crenguțe de prin acei copăcei spre blagoslovenie, strângându-și-le prin traistele lor și altele în mâini purtându-le, și încep a-și cumpăra iconițe, cruci, cărți și alte lucruri făcute de mâinile călugărești, ca să le ducă de blagoslovenie la ai săi.